

**APVV-51-037405 – NOVÁ ÚLOHA MENOVEJ A FIŠKÁLNEJ POLITIKY V MALEJ,
OTVORENEJ A INTEGROVANEJ EKONOMIKE V ÉRE GLOBALIZÁCIE**

Charakteristika projektu:

a) Súčasný stav problematiky a zdôvodnenie prístupu riešenia vecného zamerania vo vzťahu k súčasnému stavu v SR a vo svete, originalita riešenia

Éra globalizácie je nerozlučne spojená s hlbokou transformáciou peňažných systémov, finančných trhov a inštitúcií, ako aj menovej politiky. Kvalitatívne sa mení centrálné bankovníctvo, transmisný mechanizmus menovej politiky a v peňažnom obehú sa objavujú stále nové inovácie, ktoré charakterizujú aj súkromné bankovníctvo. V dôsledku týchto zmien sa zvýšila úloha peňažných faktorov tak v národných ekonomikách, ako aj v svetovom hospodárstve. Hlboké zmeny neobišli ani medzinárodný menový systém, ktorý sa postupne prestáva opierať o dominantné, monopolné postavenie dolára. S eurom sa objavil prvý reálny konkurent dolára, v dôsledku čoho sa formuje tripolárny menový svet (zahŕňajúci dolár, euro a jen).

Všetky tieto zmeny podstatne ovplyvnili aj oblasť fiškálnej politiky a nevyhnutne sa dotkli aj koordinácie, resp. kombinácie fiškálnej a menovej politiky. Nielen v ekonomickej teórii, ale aj v hospodársko-politickej praxi sa stále rieši spor: pravidlá alebo voľnosť (zámernosť) v rozhodovaní? Má centrum pomocou fiškálnych (a menových) nástrojov aktívne zasahovať (prípadne v akom rozsahu) do ekonomiky?

Všetky tieto zmeny sú predmetom zvýšeného záujmu nielen ekonomickej teórie, ale aj hospodárskej praxe. Súčasná makroekonómia (zahŕňajúca moderné monetárne teórie, teórie verejných financií, teórie zamestnanosti a pod.) hľadá v nových ekonomických podmienkach (ktoré významne ovplyvňujú procesy integrácie a globalizácie) správnu odpoveď na dva kľúčové makroekonomické problémy, a to problém ekonomickej stability (zmiernenie cyklických výkyvov, vysoká zamestnanosť, stabilita cien) a problém dlhodobého udržateľného ekonomického rastu.

Zložité podmienky ekonomického vývoja po páde bretonwoodskeho systému a ekonomickej recesii v 70. rokoch viedli k prehodnoteniu pôvodnej keynesovskej makroekonómie a z nej vychádzajúcej hospodárskej politiky, o čo sa zaslúžili nielen monetaristi a nová klasická makroekonómia, ale aj noví keynesovci a postkeynesovci.¹ Teoretická a metodologická odlišnosť týchto škôl, resp. smerov

¹ Významná úloha sa pripisuje najmä nositeľom Nobelovej ceny M. Friedmanovi, R. E. Lucasovi, J. Tobinovi, R. A. Mundellovi, J. Meadeovi, G. A. Akerlofovi, J. E. Stiglitzovi, F. E. Kydlandovi a E. C. Prescottovi. Pozri napríklad:

Friedman, M.: The Role of Monetary Policy. American Economic Review, March 1968.

Friedman, M.: The Counter – Revolution in Monetary Theory. Westminster 1970.

Lucas, R. E. – Sargent, Th. J.: Rational Expectations and Economic Practise. London 1981.

Tobin, J.: The Monetarist Counter – revolution Today: An Appraisal. Economic Journal, March 1984.

Mundell, R. A.: A Theory of Optimum Currency Areas. American Economic Review, September 1961.

Stiglitz, J. E. – Greenwald, B.: Towards a New Paradigm in Monetary Economics. Cambridge 2003.

Stiglitz, J. E.: Globalization and Its Discontents. W. W. Norton Company 2002.

Stiglitz, J. E.: The Contributions of the Economics of Information to Twentieth – Century Economics. Quarterly Journal of Economics, No. 4, 2000.

Kydland, F. E. – Prescott, E. C.: Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans. Journal of Political Economy, No. 31, 1977.

Meade, J. E.: Stagflation (Vol. 1, 2). London 1982, 1983.

Z bohatej literatúry zameranej na oblasť fiškálnej politiky uvádzame ešte:

Musgrave, R. A. – Musgrave, P. B.: Veřejné finance v teorii a praxi (Anglický originál Public Finance in Theory and Practise). Praha 1994

však zostala príliš veľká, čo sa odzrkadlilo v rozdielnosti navrhovaných hospodárskych stratégií i praktických ekonomických opatrení. Je prirodzené, že odpoveď na komplikované ekonomické otázky musí hľadať aj hospodárska prax, v danom prípade centrálne „autority“ zodpovedné za realizáciu menovej a fiškálnej politiky. Ako príklad môžu slúžiť diskusie teoretických ekonómov i tvorcov konkrétnej hospodárskej politiky o optimálnej podobe menovej politiky. Spočiatku sa zdalo, že správnu odpoveď našli monetaristi odporúčajúci menový transmisný mechanizmus menovej politiky opierajúci sa o menové agregáty, presnejšie o predpoklad stabilnej väzby medzi menovou bázou, menovými agregátmi a konečným cieľom menovej politiky (tempom inflácie). Predpoklady monetaristického modelu, najmä predpoklad jednoznačného kauzálneho vzťahu medzi menovými agregátmi a vývojom cenovej hladiny sa však v praxi nepotvrdili a centrálné banky (na čele s ECB a FRS) prešli k využívaniu kľúčových úrokových sadzieb ako hlavného nástroja menovej politiky. V tomto duchu inovovala svoju politiku aj NBS, ktorá však zatiaľ neprešla k explicitnému inflačnému cieľeniu.

Súčasťou úsilia o nový prístup k menovej a fiškálnej politike je aj kritika Hicksovho modelu IS-LM, ktorý slúžil nielen ako „učebnicový“ model, ale aj ako nástroj hospodárskej politiky.² Súčasná makroekonómia prestáva využívať tento model na analýzu hospodárskej politiky a hľadá nové riešenia.

V posledných 15 rokoch je makroekonomická teória i hospodárska politika postavená pred nové úlohy súvisiace s rozšírením Európskej únie (vstup desiatich nových členských krajín vrátane Slovenska) a so vznikom Ekonomickej a menovej únie (EMÚ). Najmä vznik EMÚ nastolil pred ekonomickú teóriu úplne nové problémy, ktoré sa zatiaľ nepodarilo úspešne objasniť. Ani monetárna teória ani moderná teória verejných financií zatiaľ nedala uspokojivú odpoveď na otázku, aká by mala byť optimálna podoba menovej a fiškálnej politiky (a ich optimálna kombinácia) v európskej menovej únii ako celku na jednej strane a v jednotlivej (osobitne malej) členskej krajine ako je SR (na druhej strane). Riešenie týchto nových otázok nesmierne komplikuje predovšetkým skutočnosť, že štruktúra EMÚ je asymetrická – proti jednej monetárnej autorite stojí 12 národných fiškálnych autorít, jednotná menová politika ECB, ktorá by mala zodpovedať záujmom celej menovej únie, koexistuje s národnými fiškálnymi politikami členov EMÚ.

Moderné monetárne teórie (a napokon celá makroekonómia) dosiahli na jednej strane nesporný pokrok ako teoretické východisko menovej politiky zodpovedajúcej ére globalizácie. Tieto teoretické poznatky odvodené predovšetkým z ekonomických podmienok najvyspelejších krajín – najmä USA a Veľkej Británie – však nemožno vždy jednoducho „aplikovať“ na ekonomické podmienky malej otvorenej ekonomiky, v danom prípade Slovenska, ktoré sa iba chystá vstúpiť do EMÚ. Tieto poznatky sú však v mnohom irelevantné aj pre terajších členov menovej únie. Možno dokonca vysloviť hypotézu, že jednotná menová politika nemôže byť optimálna pre všetky členské krajiny EMÚ. A situácia sa nezmení ani po rozšírení európskej menovej únie o nových členov vrátane SR. Okrem riešení, ktoré ponúka teória optimálnej menovej oblasti, treba preto venovať väčšiu pozornosť možnostiam, ktoré ponúka lepšia koordinácia menovej a fiškálnej politiky.

Makroekonomická teória, ktorá sa zaoberá optimalizáciou menovej a fiškálnej politiky v najvyspelejších ekonomikách v podmienkach pružných menových kurzov a slobodného pohybu kapitálu, sa teda musí zamerať aj na špecifické podmienky malých ekonomík, ktoré sú členmi menovej únie, alebo sa na takýto vstup v najbližších rokoch pripravujú. K týmto krajinám patrí aj Slovenská

² Romer, D.: Keynesian Macroeconomics without the LM Curve. *Journal of Economic Perspectives*. Spring 2000.
Cencini, A.: IS-LM: A Final Rejection. In: Rochon, L.-P. – Rossi, S. (eds): *Modern Theories of Money. The Nature and Role of Money in Capitalist Economies*. Cheltenham, UK – Northampton, USA, 2003.

republika, ktorá by sa mala poučiť z doterajších tak pozitívnych, ako aj negatívnych skúseností z budovania EMÚ. Práve táto koncentrácia na špecifické podmienky malej otvorenej ekonomiky (osobitne SR) je hlavnou charakteristickou črtou originality navrhovaného výskumného projektu, v ktorom by sa široko využila komparatívna analýza ekonomického vývoja ďalších nových členských krajín Európskej únie. Výskumný projekt by mal prispieť ku konkretizácii hospodársko-politickej (najmä menovej a fiškálnej) stratégie pred vstupom a po vstupe do ERM II. Nie na poslednom mieste by riešenie projektu malo prispieť k formulovaniu vedecky fundovaných návrhov zameraných na efektívnejšie fungovanie celej eurozóny.

b) Zameranie a základná vecná štruktúra projektu. Popis jednotlivých činností zahrnutých do etáp, ciele etáp. Využitelnosť doterajších výsledkov výskumných a vývojových úloh, licencií a know-how pri riešení projektu

Hlavným cieľom navrhovaného výskumného projektu je preskúmať novú úlohu menovej a fiškálnej politiky, ich možnosti a obmedzenia, v malej integrovanej ekonomike (s osobitným zameraním na SR) v ére globalizácie. Riešenie tohto projektu bude vychádzať z analýzy moderných monetárnych (ako aj ďalších relevantných makroekonomických) teórií ako východiska súčasnej menovej politiky, ako aj optimálnej podoby hospodársko-politického mixu, t. j. kombinácie menovej a fiškálnej politiky. Vyústením celého projektu by malo byť formulovanie hospodársko-politických odporúčaní využiteľných v období príprav SR na vstup do ERM II, počas účasti v tomto mechanizme a následne po vstupe do EMÚ. Minimálnou požiadavkou kladenou na hospodársku politiku v týchto nových ekonomických podmienkach by malo byť dosiahnutie takého stavu, pri ktorom by sa základné makroekonomické ukazovatele nezhoršovali, ale naopak postupne zlepšovali. Skúsenosti členských krajín menovej únie napríklad ukazujú, že jednou z kľúčových podmienok stabilizácie ekonomiky po vstupe do menovej únie je správne „nastavenie“ konverzného pomeru. Doterajší vývoj EMÚ svedčí o tom, že niektorí členovia eurozóny (najmä Nemecko) sa pri stanovení tohto konverzného pomeru dopustili veľkých chýb.

Riešením navrhovaného projektu by sa mala vyplniť medzera v domácej i zahraničnej literatúre, ktoré sa takmer výlučne sústreďujú na formálne hodnotenie plnenia tzv. maastrichtských kritérií. Výskum v rámci navrhovaného projektu, prirodzene, nadviaže na viaceré vedecko-výskumné práce, ktoré v minulých rokoch vznikli na Ekonomickom ústave SAV.³

³ Šíkula, M. a kol.: Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie. Najmä kapitoly: 3. Hlavné úlohy hospodárskej politiky v podmienkach integrácie (Okáli, I. a kol.) a 4. Príprava Slovenska na vstup do európskej menovej únie (Iša, J.), Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2003, s. 47 – 116; Okáli, I. a kol: Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, s. 7 – 122; Iša, J.: Európska menová únia na prahu nového storočia. Ekonomický časopis, 2000, 48, č. 6, s. 728 – 754; Iša, J.: Eurozóna a svetové hospodárstvo I., II., Biatic, 2002, 10, č. 1 (s. 12 – 15), č. 2 (s. 12 – 15); Iša, J.: Slovensko na ceste do Európskej menovej únie. Ekonomický časopis, 2002, 50, č. 6, s. 899 – 925; Iša, J. – Lisý, J.: Peniaze v ekonomickej teórii. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, Ekonomická univerzita v Bratislave, 2004, s. 6 – 37, 210 – 224; Iša, J.: The Risks of Slovakia's Premature Joining the Immature Monetary Union. National and Regional Economics. V. International Conference Proceedings, 6th October, 2004, Herľany; Iša, J.: Európska menová únia po piatich rokoch. Ekonomický časopis, 53, č. 5, s. 499 – 510; Iša, J.: Riziká európskej menovej únie. Ekonomický časopis, 2005, 53, č. 6, s. 559 – 575; Okáli, I. – Frank, K.: Cyclical Development and Stability Fluctuations in Transition Economies Entering the EU. 27th Ciret Conference. Warsaw, 15. – 18. September 2004 < www.ciret.org >; Okáli, I. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2004 (Štúdia vypracovaná na požiadanie Európskej hospodárskej komisie OSN). Ekonomický časopis, 2005, 53, č. 5, s. 451 – 498; Šikulová, I. – Páleník, V.: Rozšírenie európskej menovej únie. ECO/161. Stanovisko odbornej sekcie pre Ekonomickú a menovú úniu a hospodársku a sociálnu súdržnosť. Európsky hospodársky a sociálny výbor EÚ. Stanovisko spracované na základe materiálov ÚSSE SAV. Internet: < www.esc.eu.int >.

Vecná štruktúra navrhovaného výskumného projektu sa zameria na tieto hlavné tematické okruhy:

1. Moderné makroekonomické teórie ako východisko menovej a fiškálnej politiky a možnosti ich využitia v podmienkach malej integrovanej ekonomiky. Komparácia menovej politiky vo vybraných krajinách OECD a v EÚ (FRS, ECB, NBS, ČNB).
2. Osobitosti fiškálnej politiky v asymetrických podmienkach európskej menovej únie. Možnosti a obmedzenia fiškálnej politiky pri ovplyvňovaní slovenskej ekonomiky (realizácia lisabonskej stratégie).
3. Fiškálna politika, fiškálny federalizmus a fiškálna solidarita (komparácia USA a EMÚ) ako mechanizmus, ktorý pri absencii rozdielnych národných menových kurzov môže čiastočne korigovať dôsledky asymetrických šokov.
4. Všeobecné a špecifická riziká heterogénnej EMÚ najmä vo vzťahu k jednotnej menovej politike ECB. „Optimálna“ kombinácia (mix) menovej a fiškálnej politiky v malej integrovanej ekonomike (SR) najmä z hľadiska možností tmenia možných negatívnych dôsledkov prijatia spoločnej meny.
5. Hospodárska politika vo vzťahu k nominálnej a reálnej konvergencii slovenskej ekonomiky v období pred vstupom a po vstupe SR do eurozóny.

Celý navrhovaný projekt i každý hlavný tematický okruh sa člení na tri základné etapy:

1. etapa: Kritické zhodnotenie teoretických poznatkov a empirického výskumu zo zahraničnej a domácej ekonomickej literatúry, ktoré by prispelo k objasneniu hlavných východísk formovania menovej a fiškálnej politiky s osobitným zameraním na podmienky slovenskej ekonomiky.
2. etapa: Hodnotenie novej úlohy menovej a fiškálnej politiky a osobitný charakter ich koordinácie v malej integrovanej ekonomike pred vstupom a po vstupe do európskej menovej únie.
3. etapa: Zhrnutie hlavných poznatkov a formulácia záverov pre hospodársku politiku tak na úrovni jednotlivej členskej krajiny (SR), ako aj celej európskej menovej únie.

Cieľom *prvej etapy* riešenia bude kritické hodnotenie relevantných makroekonomických teórií ako východiska hospodárskej (osobitne menovej a fiškálnej) politiky v špecifických podmienkach ekonomicky heterogénnej menovej únie a jej komparácia s podmienkami USA, prípadne krajín, ktoré síce sú členmi EÚ, ale zatiaľ nie sú členmi eurozóny (Veľká Británia, Dánsko, Švédsko).

Prvým krokom bude prehodnotenie súčasného monetarizmu, ktorý pomerne dlho predstavoval základ v Európe a začiatkom 80. rokov aj v USA akceptovaného menového transmisného mechanizmu (Friedman, 1968, 1970 a ďalší), prípadne nových liberálnych prístupov k teórii peňazí a menovej politike rozvíjajúcich hayekovskú a misesovskú tradíciu („nekonvenčné“ názory na úlohu centrálnej banky a kvantitatívnu teóriu peňazí). Pri kritickom hodnotení monetarizmu zohrávajú nie bezvýznamnú úlohu najmä tzv. noví keynesovci (predovšetkým J. E. Stiglitz) a postkeynesovci (H. P. Minsky, P. Davidson, S. Weintraub). V literatúre sa často vyzdvihuje prínos nových keynesovcov, ktorí vychádzajú z asymetrie informácií a ďalších nedokonalostí oligopolistických trhov, ako aj z globálnej dimenzie ekonomických a finančných procesov.

Teoretické i hospodársko-politické spory v rámci hlavného prúdu ekonómie, ktoré majú zásadné implikácie nielen pre menovú, ale aj pre fiškálnu politiku, sa týkajú troch veľmi úzko spojených otázok – teórie endogénnej a teórie exogénnej ponuky peňazí, relevantnosti kvantitatívnej teórie peňazí

všeobecne a v ére globalizácie osobitne a otázky pravidiel verzus voľnosť v rozhodovaní v hospodárskej politike. Práve prístup k poslednej otázke má zásadný význam pre celú koncepciu (mix) hospodárskej politiky, najmä pre mieru jej aktivizmu.

Už v prvej etape riešenia sa kriticky zhodnotí model IS-LM, ktorý dlho tvoril teoretický základ tzv. neoklasickej syntézy, na čo nadviaže analýza Mundellovho-Flemingovho modelu (prípadne ďalších modelov) zameraného na objasnenie úlohy menovej a fiškálnej v podmienkach otvorenej ekonomiky, čo je aktuálne aj pre slovenskú ekonomiku. Užitočným nástrojom na analýzu makroekonomickej politiky v ére globalizácie je koncepcia tzv. trilemy makroekonomických politik, ktorá predpokladá, že krajina nemôže súčasne dosiahnuť tri ciele, t. j. pevný menový kurz, nezávislú menovú politiku orientovanú na vnútorné ciele (predovšetkým cenovú stabilitu) a voľný pohyb kapitálu. Tejto trileme (tzv. trinity problem) sa nevyhne ani slovenská ekonomika po vstupe do ERM II, keď bude potrebné udržiavať v podstate pevný kurz SKK a stabilnú domácu cenovú hladinu (teda dva rôzne, často konfliktné ciele) v podmienkach voľného (často kolísavého) pohybu kapitálu. Ak sa napríklad v menovej politike uplatňuje tzv. inflačné cielenie (príklad ČNB), prioritu by po vstupe do ERM II mala stabilita výmenného kurzu. Pri riešení týchto úloh, resp. cieľov budú, prirodzene, veľmi užitočné poznatky z iných krajín vstupujúcich do EMÚ, ale aj krajín mimo eurozóny.

Dôležitou súčasťou výskumu v prvej etape (ale aj v ďalších etapách) bude hodnotenie empirických prác týkajúcich sa menovej a fiškálnej politiky a ich vplyvu na ekonomickú výkonnosť relevantných krajín a komparácia menovej politiky FRS, ECB, ČNB, prípadne ďalších krajín.

V *druhej etape* sa výskum sústreďí na analýzu komplexu teoreticko-metodologických a praktických, hospodársko-politických otázok spojených s novou úlohou menovej a fiškálnej politiky v období tesne pred predpokladaným vstupom Slovenska do eurozóny. Získané poznatky, ktoré by sa mali konfrontovať so skúsenosťami iných krajín fungujúcich v mechanizme ERM II by sa mali využiť na upresnenie, resp. doladenie slovenskej stratégie vstupu do EMÚ, v ktorej zatiaľ stále dominuje „kritérium“ rýchlosti spojené so snahou o formálne plnenie tzv. maastrichtských kritérií. V SR by sa tiež mala posúdiť otázka koordinácie vstupu do menovej únie s ďalšími krajinami V4 – osobitne s ČR. Napriek oficiálne často deklarovanej spolupráci v rámci V4 sa o takej závažnej otázke, ako je stratégia vstupu do eurozóny na úrovni V4 vôbec nediskutuje.

Pri výskume v tejto etape bude potrebné komplexnejšie posúdiť miesto a úlohu fiškálnej politiky, ktorá sa nevyhnutne stane jediným nástrojom na národnej úrovni, ktorým by sa mohli tlmiť prípadné negatívne dopady prijatia spoločnej meny, resp. vplyvu asymetrických šokov, ktorých nebezpečenstvo nemožno pri ďalšom rozširovaní EÚ podceňovať. V tejto súvislosti (t. j. v súvislosti s úlohou fiškálnej politiky) výskum nadviaže na doterajšie práce (Okáli, Frank, 2004) venované synchronizácii ekonomických cyklov v eurozóne z pohľadu Slovenska.

Jednou z oblastí, v ktorej SR značne zaostáva, je plnenie záverov tzv. lisabonskej stratégie najmä vo vzťahu k rozvoju novej ekonomiky, kde sa situácia nemôže zásadne zlepšiť bez aktívnej úlohy fiškálnej politiky prejavujúcej sa aj v podstatnom zvýšení príslušných rozpočtových výdavkov. Toto je v podstate jediná cesta ako dlhodobu skutočne zvýšiť konkurenčnú schopnosť a o ňu sa opierajúcu výkonnosť slovenskej ekonomiky, ktorá je základnou podmienkou nášho úspešného fungovania v menovej únii.

Osobitnou oblasťou analýzy fiškálnej politiky je rozbor daňovej politiky (ktorý zahŕňa hodnotenie efektívnosti ostatnej slovenskej daňovej reformy v kontexte s daňovými reformami v EÚ a s problematikou spoločného daňového základu). Výskum bude venovať pozornosť aj vzťahom medzi rozpočtom EÚ a verejnými rozpočtami jednotlivých členských krajín a problému koordinácie národných fiškálnych politik.

Analýza funkcií, možností i obmedzení fiškálnej politiky sa bude opierať o zhodnotenie nových poznatkov príslušných makroekonomických teórií (menové dôsledky stavu verejných financií, dlhodobá udržateľnosť rovnovážnej úrovne verejného dlhu a rozpočtového deficitu). Dlhodobá fiškálna stabilita sa bude, prirodzene, hodnotiť aj vo väzbe na realizované reformy dôchodkového systému a zdravotníctva.

Pri riešení uvedených úloh sa všade tam, kde je to možné, budú formulovať praktické závery a odporúčania pre hospodársku politiku.

Cieľom výskumu v *tretej etape* bude predovšetkým zhrnutie hlavných poznatkov tak z empirickej, ako aj teoreticko-metodologickej analýzy, ktoré sa bude zároveň opierať o komparatívny rozbor ekonomického vývoja v ďalších relevantných krajinách. Takáto syntéza môže priniesť nové poznatky o úlohe fiškálnej politiky kombinovanej s jednotnou politikou ECB v súčasnej etape fungovania trhovej ekonomiky SR v rámci EÚ, resp. eurozóny. Jedným z hlavných kritérií pritom bude hodnotenie integračných efektov dosiahnutých pri vstupe Slovenska do eurozóny v oblasti nominálnej a reálnej konvergenie, ktorá bude do značnej miery determinovať postavenie Slovenska nielen v eurozóne, ale aj v svetovom hospodárstve.

Celý projekt, prirodzene, vyústi do formulovania odporúčaní pre hospodársku politiku SR ako člena EÚ a eurozóny. Ambíciou výskumu v rámci navrhovaného projektu je tiež prispieť z pohľadu malej otvorenej ekonomiky k formovaniu optimálnej (resp. vzhľadom na asymetrickú štruktúru EMÚ „druhej najlepšej“) makroekonomickej politiky eurozóny, ktorej konečná podoba zatiaľ nie je teritoriálne definovaná. Európska únia (a podobne aj Ekonomická a menová únia) je stále ešte rozširujúci sa živý organizmus, v ktorom by zásadné hospodársko-politické rozhodnutia mali formulovať a predkladať nielen európske „autority“ (Európska rada, Európska komisia, Európska centrálna banka), ale aj základné národné články širokej európskej integračnej štruktúry, do ktorej nesporne patria aj vedecko-výskumné pracoviská a vysoké školy, ktorých pohľad „zdola“ môže európske projekty len obohatiť a skvalitniť.

Využitelnosť doterajších výsledkov výskumných a vývojových úloh pri riešení projektu:

Riešenie navrhovaného projektu bude nadväzovať na výskumné práce spracované v Ústave slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, z ktorých majú osobitný význam štúdie vypracované v posledných dvoch rokoch. Ide o tieto štúdie:

- Ekonomické a sociálne súvislosti vstupu SR do Európskej únie. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2002, 396 s.
- Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2003, 340 s.
- Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, 352 s.
- Pravidelné každoročné hodnotenie hospodárskeho vývoja Slovenska a spracovanie prognóz jeho ďalšieho vývoja. Ekonomický časopis.
- Globalizácia a slovenská ekonomika. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006, 378 s.

c) Popis variantných spôsobov riešenia, kritériá výberu navrhovaného riešenia. Identifikácia rizík riešenia projektu (ekonomické, technologické, technické, sociálne, regionálne)

Pri riešení navrhovaného projektu, v ktorom sa budú účelne spájať metódy kvalitatívnej a kvantitatívnej analýzy, možno využiť variantné spôsoby a prístupy, ktoré závisia od prijatej vedeckej

hypotézy a od hlavného cieľa projektu. Vzhľadom na to, že cieľom navrhovaného projektu je objasnenie úlohy menovej a fiškálnej politiky v podmienkach malej integrovanej ekonomiky, riešenie musí vychádzať od špecifických podmienok tohto základného článku menovej únie smerom k fungovaniu menovej únie ako celku. Tento prístup však predpokladá široké využitie teórie optimálnej menovej oblasti, ktorej vyústením je – zjednodušene povedané – požiadavka homogenizácie celého menového priestoru. Riešenie tejto úlohy však nie je v silách „centra“ (t. j. európskych „autorít“), ale záleží (najmä v prvých fázach) predovšetkým od jednotlivých krajín, ktoré by však nemalo „centrum“ v tomto úsilí brzdiť.

Kľúčovým problémom pri riešení projektu je analýza úlohy a vzťahu menovej a fiškálnej politiky, ktorý možno v zásade objasňovať na základe hypotézy o vzťahu pravidiel a zámernosti (voľnosti v rozhodovaní) – rules vs. discretion. Navrhovaný projekt vychádza z toho, že menovú a fiškálnu politiku možno v zásade kombinovať, resp. koordinovať, teda, že je potrebné aktívne hľadať optimálny (alebo aspoň druhý najlepší) mix, v ktorom sa dôraz postupne prenesie na aktívnejšiu úlohu národnej fiškálnej politiky. Pri riešení projektu sa teda nebude vychádzať z predpokladu, že tak menová, ako aj fiškálna politika sa môže vždy (teda aj v podmienkach nových prístupujúcich krajín) opierať iba o „pravidlá“. Navrhovaný prístup je odôvodnený aj vysokou mierou neistoty, ktorá sprevádza a bude sprevádzať tvorbu hospodárskej politiky v ére globalizácie. Treba napokon brať do úvahy aj to, že žiadna „porovnateľná“ krajina prístup opierajúci sa dôsledne iba o hospodársko-politické „pravidlá“ nerealizovala.

d) *Charakteristika výsledkov riešenia, predpokladaný ekonomický a/alebo spoločenský prínos, zabezpečenie realizácie výsledkov riešenia, a realizácie projektu, marketingové a komerčné východiská uplatnenia výsledkov riešenia projektu, výsledky riešenia vo vzťahu k životnému prostrediu a pod.*

Navrhovaný výskumný projekt má predovšetkým charakter základného ekonomického výskumu (jeho východiskom je napokon analýza moderných makroekonomických teórií), ktorý však bude formulovať závažné odporúčania pre hospodársku (osobitne menovú a fiškálnu) politiku vo významnom úseku našich novodobých hospodárskych dejín, t. j. v období príprav a napokon vstupu SR do európskej menovej únie. Členstvo v menovej únii bude pre Slovensko znamenať závažnú zmenu ekonomického prostredia. Návrhy na spresnenie, resp. korekciu prístupovej stratégie preto môžu pre Slovensko znamenať nezanedbateľný ekonomický prínos spojený napríklad s urýchlením nominálnej a reálnej konvergencie SR s vyspelými štátmi eurozóny. Komparatívna analýza opierajúca sa aj o skúsenosti iných členských krajín (vrátane tých, ktoré sa dopustili na ceste do menovej únie chýb vyplývajúcich predovšetkým z podcenenia „tvrdých“ a v niektorých prípadoch dokonca nezmeniteľných podmienok menovej únie) môže byť závažným varovným signálom pre menej skúsených nových členov Ekonomickej a menovej únie vrátane SR.

S tým súvisí aj významný spoločenský prínos celého projektu, ktorý by mal prispieť k reálnejšiemu pohľadu na skutočné náklady a prínosy menovej integrácie. Problém je v tom, že nie zanedbateľná časť verejnosti si zavedenie eura idealizuje a pri konfrontácii s realitou, ktorá nebude, resp. nemusí vždy zodpovedať ideálnemu scenáru, môže podľahnúť opačnému extrému. Stačí pripomenúť hlasy spochybňujúce euro, ktoré odzneli dokonca z úst niektorých oficiálnych politických predstaviteľov po neúspešných referendách vo Francúzsku a Holandsku. Reálnejší pohľad na ekonomické dôsledky zavedenia eura, ku ktorému môže prispieť aj riešenie tohto projektu, by preto mohlo byť spoločenským prínosom.

Pri úvahách o možných prínosoch projektu nemožno napokon zabúdať na potrebu vyplniť medzery v pedagogickej literatúre, v ktorej pri objasňovaní menovej integrácie často prevláda opis a deklaratívnosť.

**APVV-51-037405 – NOVÁ ÚLOHA MENOVEJ A FIŠKÁLNEJ POLITIKY V MALEJ,
OTVORENEJ A INTEGROVANEJ EKONOMIKE V ÉRE GLOBALIZÁCIE**

Hlavné ciele projektu:

Preskúmať novú úlohu menovej a fiškálnej politiky, ich možnosti a obmedzenia, v malej, otvorenej a integrovanej ekonomike (osobitne v SR) v ére globalizácie a formulovať hospodársko-politické opatrenia využiteľné v období pred vstupom do európskej menovej únie.

Naplnenie cieľa projektu predpokladá:

1. Analyzovať moderné makroekonomické teórie ako východisko nových foriem menovej a fiškálnej politiky a zhodnotiť možnosti ich využitia v podmienkach malej, otvorenej a integrovanej ekonomiky. Súbežne s touto analýzou sa uskutoční komparácia menovej politiky vo vybraných krajinách OECD a EÚ, pričom osobitná pozornosť sa bude venovať FRS, ECB, NBS, ČNB (prípadne centrálnym bankám v niektorých krajinách mimo eurozóny).
2. Na analýzu nových foriem menovej politiky adekvátnych súčasným podmienkam integrácie a globalizácie bezprostredne nadviaže rozbor osobitostí fiškálnej politiky v asy-metrickej štruktúre európskej menovej únie, ktorá má črty nezrelosti. Zhodnotenie reálnych možností a obmedzení fiškálnej politiky v malej integrovanej ekonomike (napr. SR) sa bude zameriavať najmä na jej úlohu pri stabilizácii ekonomiky a pri realizácii Lisabonskej stratégie.
3. Identifikovať všeobecné a špecifické riziká heterogénnej EMÚ najmä vo vzťahu k malej otvorenej ekonomike (SR). Riešenie projektu by malo prispieť k formovaniu optimálnej (alebo druhej najlepšej) kombinácie menovej a fiškálnej politiky v špecifických podmienkach nových členských krajín eurozóny. Pri hodnotení otázky optimálneho hospodársko-politického „mixu“ sa bude venovať pozornosť možnostiam fiškálneho federalizmu (fiškálnej solidarity) ako mechanizmu, ktorý pri absencii rozdielnych národných kurzových politík môže čiastočne korigovať možné negatívne dopady vstupu do EMÚ. Jedným z hlavných kritérií pritom bude hodnotenie integračných efektov v oblasti nominálnej a reálnej konvergenie Slovenska.
4. Vyústením celého projektu bude zhrnutie poznatkov a formulovanie záverov pre hospodársku politiku tak na úrovni SR, ako aj celej európskej menovej únie.